

Els enigmes de Bellesguard, al descobert

A banda i banda de la porta d'entrada de Bellesguard, al barri de Sant Gervasi de Barcelona, dos bancs fets amb trencadís representen dofins amb les quatre barres al llom. Gràcies a la investigació que, sobre aquesta construcció, ha impulsat la família Guilera –propietària de Bellesguard–, ara sabem que són una referència a una famosa frase de Roger de Llúria (1250-1305) sobre la dominació catalana del Mediterrani: “Que a partir d'ara no hi haurà peix que s'atreveixi a treure la cua si no porta lligada la senyera amb les quatre barres del nostre senyor rei d'Aragó”. O, més extensament i literal, com queda recollida a la *Crònica* de Bernat Desclot: “Ne sol nom pens que galera ne altre vexell gos anar sobre mar, menys de guiatge del rey d'Arago; ne encara no solament galera, ne leny, mas no creu que nengun peix se gos alçar sobre mar, si no porta hun escut o senyal del rey d'Arago en la coha, per mostrar guiatge de aquell noble senyor, lo rey d'Arago e de Cecilia”.

La voluntat de Gaudí era, sens dubte, que la primera imatge simbòlica que el visitant s'emportés abans d'entrar a la casa de Bellesguard fos la d'aquesta històrica dominació catalana sobre la Mediterrània. El lloc per a retre homenatge a Catalunya era idoni perquè aquests terrenys van ser la cort del rei Martí l'Humà en els últims anys de la seva vida, del 1408 al 1410 –anys que serien també els últims que la corona catalano-aragonesa estaria a les mans del Casal de Barcelona, ja que Martí I moriria sense descendència i el posterior Compromís de Casp donaria el tro a Ferran d'Antequera, de la dinastia de Trastàmara, que esdevindria així Ferran I d'Aragó.

Anna Mollet Guilera és el membre de la família propietària de Bellesguard que coordina un equip d'investigació multidisciplinari –amb arqueòlegs, arquitectes, historiadors, filòsofs, etc.– per treure l'entrellat d'un

Bellesguard va ser l'última residència de Martí l'Humà –i, per extensió, de la dinastia catalana– i Antoni Gaudí ho sabia quan, el 1890, comença a construir-hi un edifici inspirat en els castells medievals. Per això aboca tota la seva inspiració a retre homenatge a Catalunya i a la seva història. Esperonats pels actuals propietaris, un grup d'investigadors troben, en aquesta obra, tres nivells de simbolisme i, en aquest espai, una història paral·lela a la de Barcelona i Catalunya –i descobreixen els noms dels seus propietaris des del XIV.

tigació multidisciplinari –amb arqueòlegs, arquitectes, historiadors, filòsofs, etc.– per treure l'entrellat d'un

dels edificis menys coneguts de Gaudí –i poder divulgar les virtuts d'aquesta edificació a través de visites guiades que començaran el 18 de setembre.

Els arqueòlegs Manuel Medarde i Esteban Galindo López han trobat a l'Arxiu Històric de la Parròquia dels Sants Just i Pastor de Barcelona uns 800 documents sobre Bellesguard que un dels seus propietaris –Joan Gualbes i Copons– va fer reunir i copiar a començament del segle XVIII. La documentació va anar a parar a Sants Just i Pastor perquè Gualbes va cedir Bellesguard a aquesta parròquia, en plena guerra de Successió, “per evitar que s'ho quedessin les tropes borbòniques, ja que no podien desamortitzar béns de l'Església”, segons Medarde. Gràcies a aquests documents, la informació sobre Bellesguard s'ha multiplicat. Medarde i Galindo han pogut fer una llista de tots els propietaris de Bellesguard (vegeu pàgina 23) des d'abans de Martí l'Humà fins a Gualbes –i completar els tres últims segles amb documentació d'altres arxius. “Hi ha una sèrie documental des de Martí l'Humà –diu Galindo– fins al segle XVIII. Per això podem resseguir els propietaris de la casa i la història que l'acompanya. Sabem, per exemple, que la casa quedà derruïda amb la guerra dels Segadors. De tot això van sortir diferents fils per a fer diverses investigacions.”

De Vallblanc a Bellesguard. Ja se sabia que va ser Martí l'Humà qui batejà amb el nom de Bellesguard aquesta propietat que, efectivament, ofereix una magnífica panoràmica de Barcelona i el mar. Però ara, a més, en sabem el nom anterior i com era quan la va comprar el rei Martí: “Abans es deia torre de Vallblanc. Hi havia unes 40 hectàrees amb un recinte murat, un palau, un mas, una cisterna, un pou i terres de conreu, amb vinya, entre d'altres coses. Fins ara es deia que havia estat el palau del rei Martí però tothom ho basava en les cartes que feia el seu secretari. Nosaltres hem trobat el document que acredita la compra dels terrenys per Martí l'Humà. L'escriptura de compra, diguem-ne”.

Aquesta adquisició tingué lloc el 1408. Això vol dir que va ser des de Bellesguard que Martí l'Humà albirà

La façana principal de Bellesguard amaga molt simbolisme religiós: a més de la creu del pinacle, els tres balcons representarien la Santíssima Trinitat (Pare, Fill i Esperit Sant) i els 33 metres d'alçada del pinacle podrien ser una al·lusió a l'edat de Crist.

JORDI PLAY

JORDI PLAY

Peixos amb les quatre barres (com a símbol del domini del Mediterrani); al banc de Ponent, l'ocàs del sol a Montserrat i a Catalunya, i al de l'est, veles blanques indiquen dol (pel fill del rei Martí).

les veles blanques dels vaixells que li duïen males notícies de Sardenya, on havia mort sobtadament el seu únic fill, l'hereu de la Corona d'Aragó, Martí el Jove –que tampoc no deixava descendència.

Aquest detall tampoc escapa a Gaudí, que l'immortalitza al banc de l'entrada que esta orientat a l'est –allà on es veu la mar i el sol ixent. Per això, diu Anna Mollet, aquest banc “representa la sortida del sol, la vela blanca –senyal de males notícies en aquell temps– i la data de 1916 indica l'any que acabà les obres Domènec Sugranyes”, qui quedà encarregat de concloure tots els detalls de l'obra de Gaudí.

A la banda oposada, a l'oest, el trencadís del banc representa el sol ponent, un ocàs sobre Montserrat que simbolitza, segons Mollet, “l'ocàs de Catalunya després de la fi del Casal de Barcelona, la dinastia catalana que representava Martí l'Humà, en morir aquest rei sense descendència el 1410, precisament l'any que està inscrit en xifres romanes”.

Dos bancs, en aquest cas semicirculars, que hi ha al jardí, tornen a reproduir les armes de Martí l'Humà. El de la banda oriental presenta, segons Mollet, “dos àngels portant l'escut de la Corona d'Aragó amb les quatre barres i la corona reial” i, al de ponent, “els dos àngels duen l'escut del Casal de Barcelona i la corona comtal”.

El pinacle, el símbol distintiu de Bellesguard, també acaba amb una senyera en espiral sobre la qual s'ha col·locat, una altra vegada, la corona del rei Martí I. Tot plegat ho culmina una creu de trencadís, els quatre braços de la qual assenyalen els punts cardinals. Per molt subtil que pugui semblar aquesta bandera catalana en espiral, no va passar la censura de la dictadura. Durant el franquisme, segons Anna Mollet, les autoritats van obligar a ocultar les quatre barres del pinacle i la família no les va poder descobrir fins els anys vuitanta.

Manuel Medarde –estudiós també d'altres obres de Gaudí, com la Cripta de la Colònia Güell– opina que “Bellesguard és la declaració d'amor de Gaudí per Catalunya: és un moment en què, en el vessant arquitectònic, Gaudí

Bellesguard es presentarà el 17 de setembre, amb l'assistència del conseller de Cultura, Ferran Mascarell, i l'alcalde de Barcelona, Xavier Trias. L'endemà mateix començaran les visites guiades.

encara els seus grans projectes, i, políticament, s'acosta més que mai al que avui entendríem per independentisme" (vegeu pàgines 28, 29).

Esteban Galindo creu que "la intenció de Gaudí, com la intenció de tot el moviment modernista que surt de la Renaixença, era recuperar el catalanisme històric. Gaudí troba en Bellesguard el lloc perfecte perquè aquí havia viscut Martí l'Humà, l'últim rei del casal de Barcelona".

Sant Vicent Ferrer i el papa Luna eren al casament de Martí l'Humà amb Margarida de Prades a Bellesguard

De fet –conclou– Gaudí pensa la casa com un edifici "que faci menció directa a Martí i així estableixi vincles amb la història de Catalunya: l'arquitectura ha de ser medieval i per això la casa té aquesta forma de castell".

Gaudí s'allunya de les formes corbes i naturals d'altres obres seves –anterior i posterior– i opta aquí per les línies rectes que remetin als castells de l'edat mitjana –sobretot a l'exterior. Fins i tot la imatge de drac (vegeu la imatge a les pàgines 12 i 13) que suggereix el terrat des d'un dels seus angles –imatge que el grup d'investigadors considera totalment intencionada– està creada sobre les formes anguloses de finestres i xemeneies.

A Bellesguard, els investigadors han trobat fins a tres nivells simbòlics superposats. A banda dels missatges catalanistes, Gaudí continua carregant les seves obres de simbolisme religiós.

Margarida de Prades. Aquesta lectura és molt evident en alguns detalls de la façana d'entrada, com la creu del pinacle o el ferro forjat de l'entrada, amb la llegenda "Ave Maria Puríssima Sense pecat concebuda", però també n'hi ha una de més amagada: l'estructura dels balcons –un per sobre, i dos més, a un segon nivell, paral·lels– és interpretada pels investigadors com una representació de la Santíssima Trinitat (Pare, Fill i Esperit Sant). L'alçada màxima del pinacle, 33 metres exactament, també pot ser una referència a l'edat de Crist.

Una altra protagonista de Bellesguard –en la història i en el simbolisme que fa servir Gaudí– és la segona dona del rei Martí I, Margarida de Prades. Per a resoldre la qüestió de l'herència després de la mort de l'únic hereu (Martí el Jove), Martí l'Humà es casarà el 1409 amb Margarida de Prades –filla del Baró d'Entença– amb la intenció d'engendrar un fill –cosa que no aconseguirà abans de morir, l'any següent. La cerimònia –tot i ser privada per respectar el dol del fill mort– comptarà amb la presència de Benet XIII –el papa Luna–, sant Vicent Ferrer i el seu germà Bonifaci Ferrer, tres dels protagonistes del Compromís de Casp tres anys després. Fra Bonifaci Ferrer va oficiar el casament.

JORDI PLAY

Anna Mollet Guilera, familiar dels actuals propietaris de Bellesguard, amb els arqueòlegs Manuel Medarde i Esteban Galindo, a l'escala central del castell gaudinià.

Segons Medarde, Gaudí triarà els símbols dels escuts d'armes de Margarida de Prades, el lleó rampant i el gall, per a la ceràmica de l'escala de Bellesguard. Però la seva presència pot quedar constatada en d'altres símbols deixats per Gaudí. La més misteriosa és l'estrella de Venus que protagonitza el vitrall de la finestra central de l'entrada principal. Una estrella de vuit puntes que, més enllà de projectar un joc de llums de colors canviants al

llarg del dia, suscita diferents teories, una de les quals relacionada amb Margarida de Prades, segons Anna Mollet: "Per una banda es creu que podia tractar-se d'un naixement, que podria haver-hi hagut figures de pessebre i l'estel de colors significar l'estel d'orient que els Reis Mags van seguir fins a l'establia. D'altra banda, podria tractar-se d'una al·lusió velada a l'interès de Gaudí per l'astronomia indicant la posició de Venus al cel i a la petició

El primer oncòleg de Barcelona

A Bellesguard hi ha dos racons d'escàs valor arquitectònic però força interès científic i històric: el laboratori i el despatx del doctor Lluís G. Guilera Molas, que comprà Bellesguard el 1945 i hi instal·là una clínica de ginecologia i obstetrícia, la primera de Barcelona –diu la seva besneta Anna Mollet– que tractava el càncer amb agulles de radi. Guilera (nascut al Prat de Llobregat el 1895 i mort a Barcelona el 1969) havia estudiat a Alemanya, s'havia especialitzat en anatomia patològica i va esdevenir el primer director del Servei d'Oncologia de l'Hospital de Sant Pau i la Santa Creu. Però la depuració franquista el va foragitar de la sanitat pública per "roig" –tot i que havia estat membre de la Lliga i, per tant, semblava represaliat per la seva militància catalanista.

Tant el laboratori com el despatx conserven el mobiliari original, retrats del mateix doctor Guilera i fotografies dedicades de metges il·lustres com Ramón y Cajal, que havia estat catedràtic de la Universitat de Barcelona entre 1887 i 1892. La nota manuscrita de Ramón y Cajal diu: "Se ha dicho tantas veces que el problema de España es un problema de cultura. Urge, en efecto, si queremos incorporar a los pueblos civilizados, cultivar intensamente los yermos de nuestra tierra y de nuestro cerebro, salvando para la

d'empara que Martí l'Humà féu a la dea de l'amor i la fertilitat, Venus, per a engendrar un nou hereu amb Margarida de Prades, la seva segona esposa. Un tercer significat seria l'estel de vuit puntes que els reis de la Corona d'Aragó i Comtes de Barcelona duen al seu segell reial. Martí l'Humà serà l'últim que el durà".

El vuit. En qualsevol cas l'estrella de vuit puntes es repeteix a l'interior

prosperidad y enaltecimiento patrios todos los ríos que se pierden en el mar y todos los talentos que se pierden en la ignorancia.

Madrid, 1º de Mayo de 1922”

Però el veritable interès històric i científic del laboratori i el despatx va més enllà d'aquesta escenografia de clínica dels anys cinquanta. Al laboratori –presidit per una taula d'autòpsies que fa feredat– un antic moble secreter conserva mostres de teixits que el doctor Guilera aniria acumulant durant els anys que va mantenir Bellesguard com a clínica amb tractaments radiològics. De fet, Bellesguard va funcionar com a tal fins la mort del doctor, el 1969, i encara uns anys més, ja que el seu fill Lluís Guilera Soler, també metge, la va mantenir oberta encara uns anys.

Al despatx, a més, s'hi troben històries clíniques de pacients de càncer amb comentaris manuscrits del doctor Guilera, dibuixos fets per ell mateix que reproduïen teixits analitzats al microscopi i fotografies de tota mena de tumors. El somni d'un historiador de la medicina. La intenció de la família és museïtzar el laboratori i arxivar i classificar tota la documentació existent, segons Anna Mollet Guilera.

Orfenat durant la Guerra Civil.

Curiosament, abans de ser adquirit per Lluís Guilera i que Bellesguard es convertís en clínica, la casa projectada per Gaudí va fer també les funcions d'orfenat durant la Guerra Civil. Tot i que la família Guilera encara intenta recollir informació sobre aquesta

A dalt, a l'esquerra, el doctor Lluís Guilera Molas, l'oncòleg que comprà Bellesguard el 1945. A la dreta, el laboratori amb la taula d'autòpsies. A sota, part de la documentació original de Guilera Molas sobre càncer. A la dreta, una foto dedicada de Santiago Ramón y Cajal.

època, és segur que la casa va acollir òrfens –algunes versions afirmen que serien només nenes– i hauria estat regentat per religioses, possiblement monges clarisses del proper monestir

de Santa Maria de Jerusalem. Les caverelles, a la planta baixa de la casa, haurien estat el dormitori principal i els mobles de Gaudí, la llenya per a escalfar la casa.

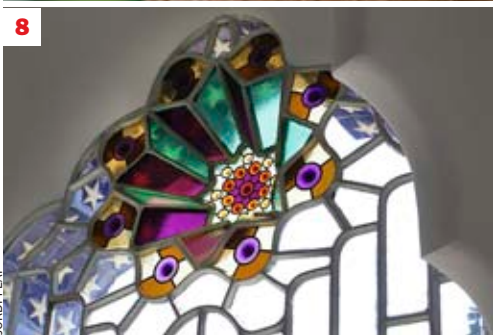
de Bellesguard com la clau secreta d'una simbologia misteriosa. També té vuit puntes el llum central que ilumina l'escala, el sostre que cobreix aquest mateix espai i d'altres detalls de la casa. Això ha alimentat encara noves teories: “El número 8 –explica Anna Mollet– era símbol dels càtars però també era símbol de resurrecció o renaixença. El pare de Martí l'Humà va morir defensant els càtars. Però si també simbolitza resurrecció, Gaudí

era un home de la Renaixença, que treballava per la resurrecció de la cultura catalana, del poder perdut amb la mort de Martí l'Humà.”

Fins ara aquestes lectures simbòliques, des de la dels bancs dels dofins fins a la dels estels de vuit puntes havien estat ignorades pels estudiosos de Gaudí i Bellesguard. Els estudis més aprofundits sobre l'arquitecte, com *El gran Gaudí* de Joan Bassegoda i Nonell, tot just dedicaven dues planes a

Bellesguard i, com diu Anna Mollet, “no s'havia explicat aquesta simbologia, a banda de les coses bàsiques com la senyera del pinacle”.

Pitàgores i Sant Gabriel. La tercera lectura simbòlica de Bellesguard l'ha proporcionat el filòsof Carles Rius, també membre de l'equip d'investigadors de Bellesguard, que ja l'havia exposat al seu llibre *Gaudí i la quinta potència*. La sorprenent tesi

JORDI PLAY

1. El llum de la sala dels Maons és la corona del Rei Martí a l'inrevés. **2.** Banc del jardí: a l'esquerra la Corona d'Aragó, amb la corona reial i les quatre barres; a la dreta, l'escut del Casal de Barcelona i la corona comtal. **3.** Onades o nervis d'una fulla als sostres **4.** En ferro forjat: Ave Maria Puríssima sens peccat fou concebuda **5.** Les cavallerisses **6.** El lleó i el gall com a motius de la ceràmica vénen de l'escut d'armes de Margarida de Prades, que es casà amb Martí l'Humà a Bellesguard **7.** La impressionant ala dels Maons, destinada a la música. **8.** L'estrella de Venus. **9.** Les inicials de Jaume Figueres, amic de Gaudí que compra Bellesguard poc abans de morir

7

6

5

A l'esquerra, un dels salons de la primera planta de Bellesguard, amb els vitralls originals dissenyats per Gaudí.

A la dreta, la creu de terme de Bellesguard, als jardins de la finca, on es conserven espècies portades pel rei Martí I.

A sota, la vista que ofereix el punt més alt del terrat de la casa, que fa honor al nom de Bell Esguard que li donà Martí l'Humà. L'edificació existent abans d'esdevenir cort era coneguda com torre de Vallblanc.

de Rius es basa en el fet que un dels llibres de capçalera de Gaudí era *L'art litúrgic* de Peter Lenz, on aquest pintor alemany “recupera totes les proporcions pitagòriques per aplicar-les a l'art litúrgic –música, pintura i arquitectura–”, explica Mollet.

Rius afirma que l'estructura de la façana de Bellesguard guarda exactament les mateixes proporcions que diverses pintures basades en les teories de Lenz, com els frescos de l'absis de Sant Gabriel, a Praga –cosa que demostra amb fotografies comparades. Però Rius va més enllà i afirma que l'estructura de Bellesguard traça una fletxa en direcció a les coordenades exactes de Sant Gabriel.

El procés de construcció. Medarde i Galindo, amb altres companys del grup de recerca, també han pogut establir els passos que va seguir Gau-

dí en la construcció de Bellesguard, un altre detall del procés que encara no es coneixia. A finals del segle XIX, Antoni Gaudí hauria convençut el seu amic Jaume Figueres –amb qui compartia inquietuds catalanistes al Cercle de Sant Lluc– que comprés Bellesguard per construir-hi una torre. “Els germans Figueres –explica Medarde– estaven també implicats en la Renaixença. Gaudí convenç Figueres que compli els terrenys de Bellesguard per tirar endavant un projecte, però Figueres mor i és la seva vídua, Maria Sagué, qui hereta la propietat. Gaudí haurà de fer de marmessor perquè la vídua és analfabeta”. Però Maria Sagué continuarà el projecte del seu marit i encarregarà a Gaudí la tasca de dur-lo a terme.

“El primer que fa Gaudí és construir la casa en una zona d'horta i creus dins la propietat de Bellesguard. Men-

trestant negocia el permís de l'ajuntament per a fer un camí alternatiu al camí del cementiri de Sant Gervasi, que passava entre les torres de l'antic castell del rei Martí que queda dins de la propietat de Bellesguard. Rep el permís i construeix un viaducte perquè el camí pugui passar per fora i, després, consolida la part de muralla que corre paral·lel a aquest viaducte. Per acabar, restaura les restes del palau-castell del rei Martí.”

Aquest procés s'ha pogut esbrinar gràcies a fotografies trobades en diversos arxius. “Les fotografies –explica Medarde– demostren que la casa ja estava construïda quan es comença a aixecar el viaducte per donar pas als vianants per fora de la propietat de Bellesguard. El viaducte li servirà de prova també per al palau Güell”.

L'anàlisi arqueològica dels terrenys de Bellesguard ha permès a Medarde

i Galindo afirmar que aquesta zona va tenir assentaments fa pràcticament 2.000 anys. “De les dades obtingudes fins a moment contrastades documentalment i per excavacions arqueològiques que han proporcionat estructures i materials claus en datació com les ceràmiques –afirmen en un informe–, sabem que és un lloc habitat des del segle I-II aC i amb estructures de tipus defensiu a la segona meitat del segle I dC i ceràmica sigillata sud-gàl·lica de La Graufesenque, sigillata ibèrica, marmorata, aretina, etc., ja que zones inferiors de les torres del cos de guàrdia i muralla, com també els morters, ho avalen”.

Pel que fa a la documentació trobada al fons Gualbes de la parròquia dels Sants Just i Pastor ha permès refer la llista de propietaris que van precedir Martí l’Humà des de 1362 i els posteriors fins a l’actualitat (vegeu gràfic de la pàgina 23).

“La novetat històrica –explica Galindo– és que Bellesguard ja no comença amb Martí l’Humà sinó que hem trobat ceràmiques que permetrien fer recular l’existència d’assentaments a Bellesguard fins a l’època romana per la seva situació de control de camí de pas de la Via Augusta. Aquesta torre té una història abans. Martí seria el punt culminant; qui la dignifica, li dóna estatus de cort, perquè de fet el Rei hi està durant més de dos anys.”

De l’anàlisi i interpretació d’aquesta documentació sortiran moltes més línies d’investigació perquè la propietat de Bellesguard sempre ha anat vinculada a famílies lligades a la història de Catalunya. D’això, Esteban Galindo n’està convençut: “Bellesguard era una casa que atorgava prestigi a qui la comprava, perquè sempre l’adquireixen grans famílies de Barcelona que volen la torre que havia estat patrimoni reial. Es va degradant perquè hi ha propietaris que diuen que està molt malmesa, però la història de la casa va passant de generació en generació fins a arribar a Figueres i Gaudí”.

Bellesguard, obert. L’actual família propietària, els Guilera, va decidir reivindicar el valor del seu patrimoni arran d’un ensurt com a conseqüència

Relació dels propietaris de Bellesguard

Font: Manuel Medarde i Esteban Galindo

JORDI PLAY

L'equip multidisciplinari d'investigadors que la família, representada per Anna Mollet Guilera –al centre–, ha convocat per a explicar totes les qüestions sense resposta que envolten Bellesguard, tant a nivell històric com arquitectònic o simbòlic.

d'obres de construcció properes. Unes explosions controlades van provocar el 2008 esquerdes en aquest edifici bé cultural d'interès nacional que van ser reparades pels propietaris. Però la sensació que han de garantir el futur de l'edifici els ha impulsat a divulgar el valor del seu patrimoni i obrir Bellesguard a les visites guiades, cosa que succeirà el proper 18 de setembre (més informació a info@bellesguard-gaudi.com).

L'obertura de Bellesguard permetrà la visita d'algunes de les solucions arquitectòniques més originals de Gaudí,

des de les cavallerisses del soterrani fins a l'espectacular sala dels Maons, un saló que Gaudí va dissenyar amb una acústica perfecta per a fer de sala de música. Curiosament, aquesta sala, que Gaudí hauria previst enguixada com la resta d'habitacions, va quedar inconclusa i els maons deixen veure encara algunes marques fetes amb llapis per l'arquitecte.

Els sostres de les habitacions, amb formes que evocuen els nervis de les fulles o les onades del mar; un misteriós túnel que porta, per una escala rosta a una cambra freda soterrada, o

la complicada estructura que suporta un pinacle de quaranta tones revelen un Gaudí tan enginyós, calculador i encara sense explicar com el de la Cripta de la Colònia Güell.

La raó és que Gaudí assumeix l'obra de Bellesguard en ple esclat de creativitat i aquesta casa esdevé un dels seus projectes més lliures i personals, segons Medarde: "Aleshores Gaudí es troba en un moment de plena eferescència, en un moment de canvi. El 1890 comença el projecte de Tànger, després dissenyarà Teresianes, la Cripta Güell i Bellesguard. És el boom, el punt d'inflexió: del Gaudí que ha acabat la carrera, té bones relacions amb la burgesia catalana i fa cases per encàrrec per al comte Güell i altres, passem al Gaudí políticament més radical i creativament més lliure: d'aquí sortiran la Cripta de la Colònia Güell, Bellesguard i la Sagrada Família".

Les excavacions arqueològiques han localitzat ceràmiques del segle I o II aC

Els dofins amb les quatre barres al llom evocuen el poder català sobre el Mediterrani

Àlex Milian